

Perikelen rond de waarneming van een Grauwe Kiekendief

Robert Kastelijn

Bijzonder Waarneming op de Stabrechtse Heide.

Dinsdagavond, 6 mei 2003 maakte ik, samen met mijn vader Jan, mijn normale rondje over de Stabrechtse Heide. Het was somber weer, zwaar bewolkt en er stond een flinke wind. Om ca. 19.15 uur kwamen we bij het Wasven aan en zagen op enige afstand al een kiekendief rondvliegen ten zuidwesten van het Wasven. Foto 1 en 2.

Enige kenmerken die op afstand met de gewone verrekijker opvielen waren de witte stuit, donkere armpennen (aan de onderzijde) en een rossig/gele gloed over het lijf.

uitrusting op en heb een tiental foto's geschoten. Ik probeerde het koppatroon en een geopende vleugel op de

foto te krijgen. Na 20 à 25 minuten verdween de vogel in noordoostelijke richting.

Na het fotograferen hebben we ter plekke de foto's teruggekeken en er de gids eens naast gehouden. Wat opviel was het feit dat op alle foto's slechts vier handpennen te zien waren.

Dit zou dus inderdaad duiden op een Grauwe Kiekendief, daar het aantal handpennen volgens mij diagnostisch is voor kiekendieven

Foto 1

Foto : Robert Kastelijn

Foto 2

Foto : Robert Kastelijn

Onze eerste gedachte was natuurlijk een ringstaart kiekendief en vanwege de forse afmetingen en de toch wat trage bewegingen waarmee de vogel z'n jachtvlucht uitvoerde, mogelijk een Blauwe. Toen de vogel echter wat dichterbij kwam viel ons ineens het koppatroon op en kwam Grauwe Kiekendief als mogelijke soort naar voren. Terwijl de vogel op ruim 100 m. afstand wat bleef jagen zette ik snel mijn foto-

Toen we eens verder gingen kijken naar o.a. het koppatroon, viel ons op dat de vogel achter de donkere oorvlek nog een lichte nekband leek te hebben met daarachter weer een donkere nekband/schouderband. Foto 3 en 4.

Nu staan in de ANWB-vogelgids op pagina 87 naast de twee soorten die normaal gesproken in aanmerking zouden komen, de Blauwe- en de Grauwe Kiekendief, ook een derde soort;

de Steppekiekendief.

Naarmate we de foto's nog eens wat beter gingen bekijken, viel me ook op dat op sommige foto's de binnenste handpennen lichte toppen leken te hebben. Zie foto 3. Langzamerhand werden we toch wat zenuwachtig, omdat dit inmiddels al drie kenmerken waren die ook op een vrouw Steppekiekendief zouden kunnen duiden:

1. Forse afmeting en Blauwe Kiekendief-achtige indruk.
2. Duidelijk kop/nekpatroon met lichte band achter de donkere oorvlek en een soort van donkere "boa" daar weer achter.
3. Licht likkende binnenste handpentoppen.

Foto 3

Foto : Robert Kastelijn

Omdat we nog niet veel vrouwtjes Grauwe Kiekendieven (en al helemaal nooit Steppekiekendieven) hadden gezien, besloot ik om een kennis te bellen en om advies te vragen over wat nu diagnostisch is als veldkenmerk bij keuze tussen Grauwe- en Steppekiekendief. Opvallend genoeg werden de drie bovenstaande kenmerken opgenoemd, met daarbij natuurlijk de vier "vingers". Hij had op dat moment helaas geen verdere documentatie voorhanden waardoor eventueel andere kenmerken nog onderbelicht bleven.

Op verzoek van mijn kennis heb ik de foto's die goed genoeg waren naar hem gemaild en kreeg ik al spoedig een telefoontje van hem dat dit toch wel een typisch beest was, dat zeker kenmerken richting Steppekiekendief vertoonde.

Het enige minpunt voor Steppekiekendief dat wij zelf konden ontdekken was dat het lijf (dus niet alleen de bovenborst) gestreept was. In de inmiddels geraadpleegde boeken werd echter gezegd dat onvolwassen vrouwtjes (van beide soorten) in het eerste voorjaar kenmerken van zowel juveniel als adult kleeft kunnen hebben en dat e.e.a. de determinatie nog eens extra bemoeilijkt. Voor ons was de kans op Steppekiekendief dus nog niet uitgesloten. We besloten om de foto's als Grauwe Kiekendief,

Foto 4

Foto : Robert Kastelijn

met daarbij de vermelding, "mogelijk Steppekiekendief" door te geven aan Tom Heijnen (voor op de website), zodat liefhebbers de volgende dag nog eens een poging konden gaan wagen. Dit werd door een aantal gealarmeerde kennissen gedaan en de vogel werd op 7 mei om ca 10.00 uur nog gezien, echter op een dusdanig grote afstand dat kenmerken niet echt goed zichtbaar waren. De vogel kon echter gemakkelijk ontdekt worden omdat aan de rechtervleugel p9 geruid (of omgeknakt) was. Zie foto 3.

Vrij snel nadat de foto's op de website van "Vogels in de Kempen" verscheen kreeg ik al een reactie die een verrassende wending gaf aan de hele zaak. Het was een reactie van Rudy Offereins. Hij gaf als belangrijkste kenmerk aan dat het ruistadium waarin de vogel verkeerde voor een Steppekiekendief niet zou kloppen. Hij zegt: "Ik denk dat het een tweede kalenderjaar Grauwe Kiekendief is. Gevlekte kraag (solide donker bij Steppe) en donkere achterrand van de handpennen (moeilijk te zien). Één handpen wordt al vervangen en meerdere armpennen. Ook is de borst sterk gevlekt als gevolg van rui. De Steppekiekendief vliegt nog tot in mei met eerste generatie veren rond (in ieder geval de hand- en armpennen). Hooguit worden door de Steppekiekendief enkele borstveren geruid, met 'n vlekkerig kraagje."

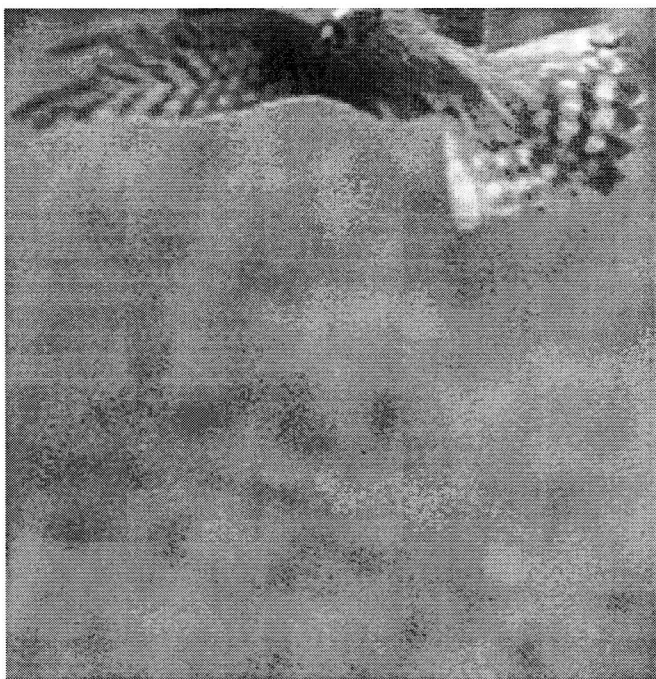

Foto 5

Foto: Robert Kaste-

Rui scheen dus een belangrijk kenmerk te zijn en hier hadden wij niet naar gekeken. De Steppekiekendief begon dus langzaam terrein te verliezen aan de Grauwe Kiekendief. Nadat ook mijn kennis bovenstaande reactie had gelezen, besloot hij om mij eens contact op te laten nemen met een kennis van hem, Arend Wasink, die alle kleden van Steppekiekendienven zeer

goed kent en o.a. deze kiekendienven ook (i.v.m. ringen) in de hand heeft gehad. Ik stuurde hem de foto's en deed daarbij ook nog een wat mindere foto van een gespreide staart. Deze kwam voor zijn verhaal (als determinatiekenmerk) ook nog goed van pas. Foto 5 en 6.

Het volgende verhaal kreeg ik terug: "In tegenstelling tot verreweg de meeste Steppe, ruien Grauwe Kiekendienven veelal een variabele hoeveelheid lichaamsveren en staartpennen. Juveniele Steppekiekendienven daarentegen zijn in het voorjaar overwegend juveniel. De vogel op de foto's heeft de twee centrale staartpennen, onderdelen en (een gedeelte) van de kop geruid. De verse, geruide staartpennen zijn aanzienlijk langer dan de oude. Zie foto 5. Aangezien goed te zien is dat deze gebandeerd zijn, is vast te stellen dat het

Foto 6

Foto : Robert Kastelijn

een vrouw is. Mannen zouden immers grijze nieuwe centrale staartpennen moeten hebben. Als Steppe de onderdelen (borst en buik) al geruid zou hebben, wat gezien mijn eerdere opmerking onwaarschijnlijk is, zou de tekening op de onderdelen anders moeten zijn. Bij Steppe is er een concentratie van strepen op de borst en veel fijnere strepen op de bovenbuik.

Bij Grauwe loopt de grovere streping gewoon door op de buik, hetgeen ook bij de vogel op de foto's te zien is.

Het koppatroon past goed op Grauwe en niet op Steppe. De oor/wangvlek sluit niet aan op de snavelbasis, de nekband loopt niet door in de wenkbrauwstreep en er is te veel wit rond (vooral onder) het oog voor Steppe.

Op de foto drie is redelijk te zien dat de donkere achterrand van de ondervleugel doorloopt op de hand. Dit is een goed kenmerk voor Grauwe en past niet op Steppe. P10 (de buitenste handpen) is vrijwel gelijk aan of zelfs iets langer dan P6. Dit past niet op Steppe en goed op Grauwe. Bij Steppe valt P10 tussen P5/P6. Dit is een kenmerk dat bij actief vliegende vogels moeilijk is te gebruiken, maar bij recht boven je zwevende vogels of op goede foto's heel bruikbaar is. De nogal fijne bandering die zich vooral op de basis van de handpennen bevindt, past beter op Grauwe dan op Steppe. Bij Steppe zou je een lichte basis aan de handpennen moeten zien, vaak een soort 'boomerang' vormend op de ondervleugel, in contrast met het donkere vleugelgewricht (carpal joint)."

Na bovenstaand verhaal is voor mij duidelijk dat het hier een eerste zomer vrouw Grauwe Kiekendief betreft.

Hoe moeilijk determinatie kan zijn van soortgelijke ringstaart Grauwe Kiekendieven in het voorjaar bleek kort nadat dit exemplaar gezien was. Op 11 juni 2003 werd op het Deelensche Veld op de Hoge Veluwe een ringstaart kiekendief ontdekt die tot na de laatste datum van waarneming (21 juni) als Steppekiekendief werd betiteld (ook door zéér gerenommeerde waarnemers. Pas na raadplegen van drie grootheden op roofvogelgebied, te weten Klaus Malling Olsen, Andrea Corso en Dick Forsman, bleek de vogel toch als Grauwe Kiekendief door het leven te moeten.

Dit tot grote teleurstelling van vele twitchers (soortenjagers).

Nu had deze vogel zéér brede vleugels (wat determinatie nog eens extra bemoeilijkt), maar onderkend werd dat dergelijke "pitfalls" (valkuilen) slechts summier beschreven zijn, zelfs in recente

documentatie. Naar aanleiding van dit geval is zelfs door het CDNA besloten dat mogelijk alle voorjaarswaarnemingen van vrouwtjes-type Steppekiekendieven tot nu toe nagegaan zullen moeten worden.

Tot slot: let dus vooral op rui-stadium (indien mogelijk), en ben voorzichtig met voorbijvliegende of overtrekkende vogels. Foto's kunnen mogelijk een uitkomst bieden doordat je dan thuis misschien wat rustiger naar rui- en kleedkenmerken kunt kijken. Voor geïnteresseerden in dit onderwerp kan ik Dutch Birding Volume 17 no.2 uit 1995 aanbevelen. Hier staat een engstalig artikel in dat veel aspecten van vrouw- en juvenielkleden bij deze kiekendievensoorten behandelt. Tevens worden beide soorten in "Raptors of Europe and the Middle East" van Dick Forsman uitvoerig besproken.

